

Kontrollkäik Politsei- ja Piirivalveameti Lõuna Prefektuuri korrakaitsebüroo arestimaja Võru ja Valga kambrisse.

(1) 01.03.2011 viisid õiguskantsleri nõunikud läbi etteteatamata kontrollkäigud Politsei- ja Piirivalveameti Lõuna Prefektuuri korrakaitsebüroo arestimaja Võru ja Valga kambrisse (edaspidi vastavalt Võru ja Valga kamber).

Kontrollkäikudele kaasas õiguskantsler ekspertidena päästeametnikud, kelle ülesandeks oli tuleohutusnõuete järgimise kontrollimine Võru ja Valga kambrites.

Nii Võru kui ka Valga kamber on Politsei- ja Piirivalveameti struktuuriüksused, kus viibivad kriminaalmenetluses vahistatud isikud (sh süüdimõistatud isikud, kelle suhtes käib uus kriminaalmenetlus), arestialused, kriminaalmenetluses kahtlustatavana kinnipeetud isikud, vääртеomenetluse raames kinnipeetud isikud ning kainenemisele toimetatud isikud.

Varasemalt on õiguskantsler kontrollinud Võru ja Valga kambrit kahel korral (22.08.2007 ja 15.10.2009).

Kinnipidamiskohti, ilma kainestamiseks mõeldud kohtadeta on Võru kambris 23 ja Valga kambris 21. Mõlema kambri täituvus on 2010. a olnud keskmiselt 70 protsendi ringis.¹ Kontrollkäikude ajal viibis Võru kambris 10 kinni peetud isikut ja Valgas 20.

Mõlemas hoones on kahte liiki kambreid: kinnipidamiskambrid ning ilma sisustuseta kainestamiskambrid (Võrus 3 kambrit ja Valgas 2). Hoonetes on lisaks eelnevalt mainitud kambritele ametnike tööruumid, lühiajaliste kokkusaamiste ruumid/menetlustoimingute ruumid, toidujagamiseks mõeldud köök ning kinnipeetute pesemisruum.

Kambrite personal koosneb politseiametnikest ja politseiteenistuses mitteolevatest töötajatest (spetsialistid). Kambrites puuduvad tervishoiutöötajad ning seetõttu ei teostata kinnipeetutele kambrisse saabumisel esmast tervisekontrolli.

(2) Kontrollkäikudel kontrollis õiguskantsler, täites ühtlasi piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärkust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni fakultatiivse protokollis 3 sätestatud riigi ennetusasutuse funktsiooni, kuidas on tagatud inimeste põhiõigused ja -vabadused.

(3) Kontrollkäikude raames intervjueriti mõlemas kambris kolme kinni peetud isikut. Isikud valiti juhuvaliku alusel. Lisaks vesteldi kinni peetud isikutega nende kambrites (kahes politseihoones kokku ca 12 isikuga).

Politseihoonetes kontrolliti eriliigilisi kambreid. Kontrollkäikude raames külastati mõlemas hoones lisaks kambritele politseijaoskonna korrapidaja ruumi, toidujagamiseks mõeldud ruumi, pesemisruumi, lühiajaliste kokkusaamiste ruume/menetlustoimingute teostamise ruume, ametnike tööruume.

Samuti kontrolliti mõlemas politseihoones valikuliselt kontrollkäigu ajal kambrites viibinud kinnipeetute isiklike toimikuid (kokku 22 toimikut). Pisteliselt kontrolliti kambrite töö

---

¹ Õiguskantslerile Politsei- ja Piirivalveameti poolt edastatud igakuise statistika kohaselt.

arvestuse raamatut. Vesteldi ka ametnikega, sh prefektuuri esindajaga. Päästeametnikud kontrollisid hoone vastavust tuleohutusnõuetele.

(4.1) Kinnipeetuga seotud dokumentide vormistamine Võru ja Valga kambris

Kontrollkäigul selgus, et mõlemas kambris esineb mõningal määral probleeme kinnipeetuga seotud dokumentide korrektse vormistamisega. Kontrollitud toimikute (kokku 22) pinnalt võib üldistatult öelda, et probleemiks on dokumentide järjepidev ja õigeaegne täitmine. Võib arvata, et fikseeritav toiming (nt lähedaste teavitamine) on suure tõenäosusega politseiametnike poolt üldjuhul sooritatud, kuid vastav dokument on jäänud vormistamata.

Täpsemalt selgus kinnipeetute isiklike toimikute kontrollimisel, et kinnipidamisel isiku tervise ja vigastuste kohta puudus märge kuues toimikus. Lähedaste teavitamise kohta puudus isiklikus toimikus märge vähemalt kaheksal juhul.²

Varasemalt on õiguskantsler juhtinud Politsei- ja Piirivalveameti Lõuna Prefektuuri tähelepanu kinnipeetuga seotud materjalide korrektse vormistamise vajalikkusele Võru ja Valga kambri eelmise (15.10.2009) kontrollkäigu kokkuvõttes ning seetõttu ei pea õiguskantsler vajalikuks õiguslikku analüüsi siinkohal korrata.³

Õiguskantsler teeb Politsei- ja Piirivalvemeti Lõuna Prefektuurile ettepaneku juhtida Valga ja Võru ametnike tähelepanu kinnipeetuga seotud dokumentide (eelkõige õiguste tutvustamise, lähedaste teavitamise ja tervises seisundi fikseerimise) korrektse täitmise vajalikkusele.

(4.2) Kinnipidamistingimused ja inimväärikuse austamine Võru ja Valga kambris

Kontrollkäigul selgus, et nii Võru kammer on võrdlemisi amortiseerunud ning puudulikud olmetingimused piiravad osaliselt õigusaktides kinnipeetule ettenähtud õigusi.

Võru kambri puhul võib esile tuua loomuliku valguse puudumise, õigusaktides ettenähtud mööbliesemete (nt laud) puudumise, kambriseintel esineva hallituse. Võru kambri olemtingimused ei ole oluliselt muutunud võrreldes õiguskantsleri eelmise kontrollkäiguga kõnealusesse hoonesse.

Mõlema kontrollitud politseihoone puhul selgus, et kinnipeetutele antav voodipesu oli kulunud. Lisaks oli mõlema hoone puhul ühiseks probleemiks tervishoiutöötaja puudumine ning kinnipeetavatele osutab vajadusel arstiabi kiirabi.

Samas tuleb positiivse asjaoluna märkida, et võrreldes eelmise kontrollkäiguga on Valga kambri olemtingimused tunduvalt paranenud – paigaldatud on uued aknad, ukсед, ventilatsioon ja valgustus.

Tunnustust väärib, et mõlemas politseihoones on puuduvast jalutushoovist tingitud leevendatud n-ö vabaõhukambrite loomisega. Tegemist on mõlemas politseihoones ühe

---

² Täpsem ülevaade kinnipeetute isiklikes toimikutes tuvastatud puudujääkide kohta on e-kirjaga edastatud Lõuna Prefektuuri esindajale.

³ Õiguskantsleri 16.11.2009 kiri nr 7-7/091829/0906975 ja sellele lisatud Võru ja Valga kambri kontrollkäigu kokkuvõtte punktid 4.1 ja 4.2.

kambriga, mille aknad on eemaldatud ning isikud saavad seal viibides (1 tund ööpäevas) olla värskes õhus.

Vestlusel prefektuuri esindajaga selgus, et uus voodipesu on kinnipeetutele soetatud, kuid see ei olnud kontrollkäigu ajaks kambritesse veel jõudnud. Võru kambri sanitaarremondi osas leidis märkimist asjaolu, et kambrite värskendamiseks on olemas vastavad vahendid (seinavärv), kuid töödega ei ole veel alustatud.

Kinnipidamiskohtades kinni peetud isikute inimväärikuse austamise nõue tuleneb eelkõige Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklist 3 ja põhiseaduse (PS) §-st 18. Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika⁴ kohaselt koheldakse kinnipeetavat inimväärikust alandavalt siis, kui põhjustatud kannatused ja alandus ületavad sellise taseme, mida seostatakse tavaliselt seadusliku ravi või karistusega.⁵ Kinnipidamistingimused peavad olema sellised, mis tagaksid kinni peetud isiku tervise ja heaolu säilimise. Seejuures tuleb kinnipidamistingimuste hindamisel ennekõike arvesse võtta asjaolude koosmõju, nt kambrite sisustus, hügieenilisus ja isiku kinnipidamiskohta paigutamise kestus. Olulised võivad olla ka kinni peetud isiku sugu, vanus ja tervislik seisund. Seejuures ei oma tähtsust ametivõimude tegevuse eesmärk, s.t asjaolu, et ametivõimudel ei ole olnud eesmärki isikut alandavalt kohelda. Eesmärgi puudumine ei välista riigipoolset Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni art 3 rikkumist.

Euroopa Vanglareeglistikus preambulis on toonitatud, et vabaduskaotusliku karistuse kohaldamine ja kinnipeetavate kohtlemine eeldab julgeolekuabinõude ja distsipliiniga arvestamist, kuid samal ajal tuleb tagada vanglas tingimused, mis ei riiva inimväärikust. Euroopa Vanglareeglistiku punkti 18.1 kohaselt tuleb kinnipeetava majutamisel austada tema inimväärikust, tagada võimalikul määral tema privaatsus, tervishoiu ja hügieeninõuete järgmine, ventilatsioon, valgustus ja küte. Punkt 4 rõhutab, et rahaliste vahendite puudumine ei õigusta selliseid vanglatingimusi, millega rikutakse kinnipeetavate inimõigusi.⁶

Ka Riigikohus on rõhutanud, et inimväärikus on kõigi isiku põhiõiguste alus ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitse eesmärk. Inimväärika kohtlemise nõue laieneb ka kinnipeetavatele.⁷

---

⁴ Nt EIÕK 08.11.2005 otsus asjas *Alver vs. Eesti Vabariik*; 18.11.2008 otsus asjas *Savenkovas v. Leedu*, p 78-79: "The Court further recalls that, according to its case-law, ill-treatment must attain a minimum level of severity if it is to fall within the scope of Article 3 of the Convention. The assessment of this minimum level of severity is relative; it depends on all the circumstances of the case, such as the duration of the treatment, its physical and mental effects and, in some cases, the sex, age and state of health of the victim. Furthermore, in considering whether treatment is "degrading" within the meaning of Article 3, the Court will have regard to whether its object is to humiliate and debase the person concerned and whether, as far as the consequences are concerned, it adversely affected his or her personality in a manner incompatible with Article 3. Even the absence of such a purpose cannot conclusively rule out a finding of a violation of Article 3 [...]. The Court has consistently stressed that a breach of Article 3 of the Convention would generally involve suffering and humiliation beyond that which are inevitably connected with a given form of legitimate treatment or punishment. Measures depriving a person of his or her liberty may often involve such elements. Thus, under this provision, the State must ensure that a person is detained in conditions which are compatible with respect for human dignity, that the manner and method of the execution of the measure do not subject the individual to distress or hardship of an intensity exceeding the unavoidable level of suffering inherent in detention and that, given the practical demands of imprisonment, the prisoner's health and well-being are adequately secured."

⁵ Analoogselt nt RKHKm 06.09.2007, nr 3-3-1-40-07, p 12: "Kinnipeetavad peavad vangla julgeoleku huvides taluma nii eesmärgipäraseid läbiotsimisi kui ka nende tavapäraseid tagajärgi."

⁶ Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.coe.ee/?arc=&op=body&LaID=1&id=166&art=367&setlang=est>

⁷ RKHko 22.03.2006, nr 3-3-1-2-06, p 10.

Eesti õiguses sisalduvad olulisemad nõuded arestimaja kinnipidamistingimustele vangistusseaduses ja siseministri 08.01.2008 määruses nr 3 "Arestimaja sisekorraeeskiri" (ASkE), millest mitmeid kõnealused kambrites ei suudeta piisavalt täita.

Eelnevast tulenevalt tõdeb õiguskantsler, et mõningal määral Valga aga eriti Võru kambril on arenguruumi olme- ja kinnipidamistingimuste parandamiseks, mis tagaks ka kinnipeetute inimväärikuse suurema austamise.

Seetõttu teeb õiguskantsler ettepaneku Politsei- ja Piirivalvemeti Lõuna Prefektuurile jätkata Valga ja Võru kambris olmetingimuste parandamist. Esimese sammuna tuleks alustada Võru kambri remonttöödest (nt kambrite seinte värvimisest, milleks vahendid peaksid prefektuuri kinnitusel olemas olema).

(4.3) Tuleohutus arestimajas

Ringkäigul Võru ja Valga kambris ning vestlusest ametnikega selgus rida probleeme tuleohutuse tagamisega kõnealustes politseihoonetes. Eksperti arvamuses esitati järgmised tähelepanekud ja kitsaskohad:

a. Valga kamer

1. Valga kamer on varustatud nõutud arvu tulekustutitega, mis regulaarselt hooldatud ja töökorras.

2. Valga kambris puudub nõuetele vastav turvavalgustussüsteem, et võimaliku tulekahju puhkemise korral oleks tagatud inimeste kiire ja ohutu evakueerumine.

Tuleohutuseksperdi sõnul paigaldatakse turvavalgusteid hoones selliselt, et elektrivoolu katkemisel kõik evakuatsiooniteed ning -pääsud on selgelt tähistatud ja jäävad ühe tunni jooksul piisavalt valgustatud.

3. Valga kambris puudub nõuetele vastav tulekahju korral tegutsemise plaan, mis allkirja vastu tuleb teatavaks teha igale asutuse töötajatele.

Eksperti hinnangul võtab praeguse töökorralduse juures evakuatsioon väga kaua aega ja tulekahju korral on kinnipeetavate elu ja tervis ohus.

Tuleohutusearuande esitamise kohustusega asutuses viiakse vähemalt üks kord aastas läbi tulekahjuõppus. Tulekahjuõppuse eesmärk on tagada teadmised ja oskused evakuatsiooni ja tulekahju korral ning tuvastada, plaani vastavus eesmärgile, töötajate oskus tulekahju korral õigesti tegutseda. Tulekahjuõppuse korraldamine on ettevõtte või asutuse juhi või tema poolt määratud isiku kohustus.

4. Valga kamer on täies mahus nõuetele vastava automaatse tulekahjusignalisatsioonisüsteemiga katmata, ventilatsioonisüsteem proovivõtuanduritega varustamata ja automaatne tulekahjusignalisatsioonisüsteem ei kontrolli kambritest väljuvat õhku.

Automaatse tulekahjusignalisatsioonisüsteemi häire korral ei lülitu ventilatsioonisüsteem välja. Kuna kinnipeetavate kambrites on lubatud suitsetada ja seal on küllaltki palju põlevmaterjali (tekid, padjad, madratsid jne) on tulekahju risk väga suur.

Automaatne tulekahjusignalisatsioonisüsteem on vajalik, et oleks tagatud tulekahju varajane avastamine ja võimaliku tulekahju puhkemise korral oleks inimestel võimalik ehitisest õigeaegselt evakueeruda. Automaatne tulekahjusignalisatsioonisüsteem projekteeritakse ja paigaldatakse selliselt, et see avastaks kontrollitaval alal algava tulekahju võimalikult varases staadiumis ja annaks sellest teate avastamispiirkonna äranäitamisega ning avastaks süsteemi tööd ohustavad rikked, andes nendest rikketeate .

b. Võru kamber

1. Võru kambri kontrollimisel selgus, et sarnaselt Valga kambrile, puudub automaatne tulekahjusignalisatsioonisüsteem.
2. Eksperdi tähelepanekute kohaselt puudub Võru kambris nõuetele vastav turvavalgustussüsteem.
3. Kontrollkäigul tuvastas tuleohutusekspert vaid ühe 6 kg pulberkustuti, mida on eksperdi hinnangu kohaselt kõnealuse politseihoone jaoks vähe.
4. Eksperdi arvamuse kohaselt ei ole Võru kambris tagatud kiire evakuatsioon, kuna varuväljapääsust väljumine on raskendatud (mitmekordsed trellid- nende võtmed erinevate inimeste käes).
5. Ekspert tuvastas kontrollkäigul, et Võru kambri varuväljapääs viib läbi trepikoja, mis ei ole eraldi tuletõkkeseektsioon.
6. Kontrollkäigul selgus, et Võru kambris puuduvad juhised õnnetusjuhtumi/tulekahju korral käitumise kohta.
7. Ekspert ei suutnud kontrollkäigul leida andmeid Võru kambri ametnike tuleohutusalase instrueerimise kohta.
8. Andmeid ei suudetud leida piksekaitse kontrolli/hoolduse kohta.

Õiguskantsler teeb Politsei- ja Piirivalveameti Lõuna Prefektuuril ettepaneku arvestada ekspertide poolt esitatud tuleohutusalaste tähelepanekutega ning vastavalt parandada Võru ja Valga kambri tuleohutust. Vajadusel teha selleks koostööd Päästeametiga.

(5) Hea praktika

Nagu eelnevalt märgitud on Võru ja Valga kambrites tagatud, jalutushoovi puudumisest hoolimata, kinnipeetutele värskes õhus viibimine. N-ö värskeõhukamber ei asenda jalutushoovi, kuid pakub kinnipeetutele teatud ulatuses siiski värskes õhus viimise võimalust.

(6) Kokkuvõtteks

Kontrollkäigu tulemusel teeb õiguskantsler isikute põhiõiguste tagamiseks kolm ettepanekut Politsei- ja Piirivalveameti Lõuna Prefektuurile.